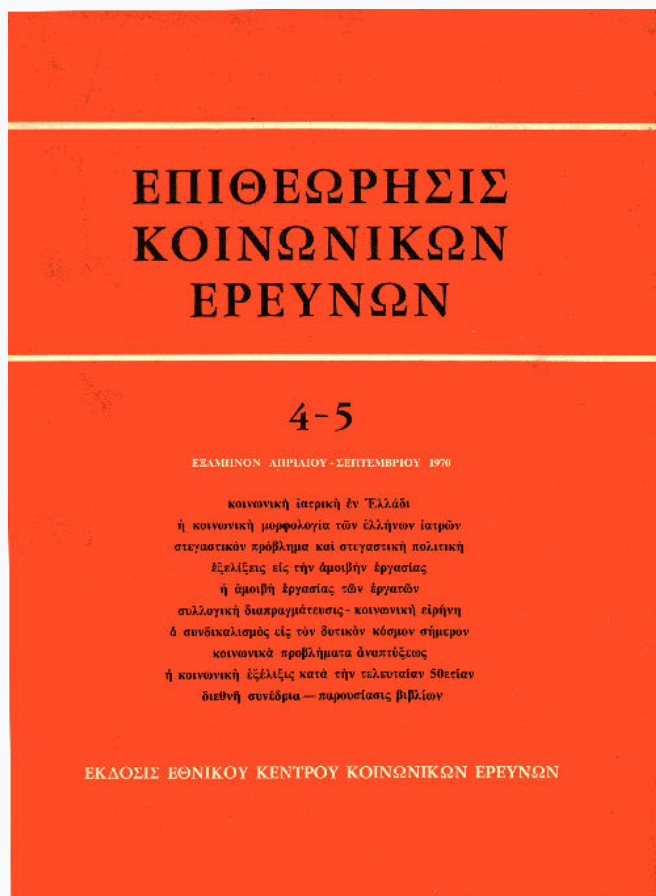

Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών

Τόμ. 4 (1970)

4-5

Η διοίκησης, υπό Χρίστου Κ. Μίχαλου

Γ.Θ. Λυμπεράκης

doi: [10.12681/grsr.517](https://doi.org/10.12681/grsr.517)

Copyright © 1970, Γ.Θ. Λυμπεράκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λυμπεράκης Γ. (1970). Η διοίκησης, υπό Χρίστου Κ. Μίχαλου. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 4, 275.
<https://doi.org/10.12681/grsr.517>

ήδη και εις τὴν ἐποχὴν τοῦ Βυζαντίου «τὴν ἀπρόσωπον τῶν τῆς κοινοβιακῆς ἐξισοπέδωσης τῶν πιστῶν», ἐνθ' αἰ νεοελληνικαὶ κοινότητες (...) ἤσαν κοινοπραξίαι στρατευομένης» (Αἰμ. Γρ. Τσάκωνα, «Κοινωνιολογία καὶ φιλοσοφία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ», Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, τεύχος 2-3, σσ. 81-2). Καὶ ὅταν ὁ συγγραφεὺς προτείνει νὰ ἀποκαταστήσωμεν εἰς τὴν χώραν μᾶς καὶ δὴ εἰς τὸν χρόνον τῆς οικονομίας τοῦ πνεύματος τοῦ κοινοτισμοῦ, διὰ τῆς Συμμετοχῆς» (σ. 205), ἐνθυμούμεθα πάλιν τὸν κ. Τσάκωνα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἐτη τονίζει ὅτι «ὁ Νεοελληνικὸς κόσμος μόνον διὰ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν παράδοσιν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν ὁμαλὴν τάξιν». (Αἰμ. Γρ. Τσάκωνα, Προβλήματα Ἑλληνικότητος, (κείμενα δημοσιευθέντα περιοδικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν), Ἀθήναι 1970, σ. 32).

Π. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Διοίκησις, ὑπὸ Χριστοῦ Κ. Μιχάλου, ἔκδοσις Gutenberg, Ἀθήναι 1969.

Κατὰ περισσώτερον ἀπὸ μία ἄλλη παρουσίασις βιβλίου δὴ ἤθελα νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖωμά. Καὶ τοῦτο διότι πάλαι ἐπιθυμία μου ἦτο νὰ συνθέσω μίαν κάπως ἐκτενῆ μελέτην περὶ γραφειοκρατίας, παρακινουμένης πρὸς τοῦτο ὑπὸ ταιριασθῶν τῶν ὁποίων μὴ προσέφερον ὀριζόμενον ὑπέκκοι τῆς. Ἀνεύρον λοιπόν εἰς τὴν οικογενειακὴν βιβλιοθήκην τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρ. Μιχάλου Ἡ Διοίκησις, προτιθέμενος νὰ τὸ χρησιμοποιήσω ὡς βιβλιογραφικὸν βοήθημα. Μετὰ τὰς πρῶτας σελίδας ὅμως ἀνέλθην μὴ μετὰ ἴσην χαρὰν ὅτι ἡ μελέτη «πειρὶ γραφειοκρατίας» εἶχεν ἤδη γραφῆ, καὶ μάλιστα ὅπως τὴν ἀνευρεμένην ἐγὼ: Μελέτη «κατὰ γραφειοκρατίας». Τοῦτο πιστεῖω ὅτι δικαιολογεῖ τὸν ἐνθουσιασμόν μὴ τὸν ὀποιον παρουσιάσθαι τὴν Διοίκησιν.

Ἡ καλύτερη παρουσίασις τοῦ βιβλίου θὰ ἦτο ἡ ἀντιγραφή του. Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ὅσον συμπεπυκνωμένη ἡ οὐσία, ὅπως περαιτέρω συμπύκνωσις δὲν δύναται νὰ νοηθῆ. Ἄντ' αὐτοῦ, παραυλοῦσθ' ἰμόνον: «...Ἀμετρίτου εἰς τὰς Διοικητικὰς μελέται. Πάσχυον ὅμως ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐλλόγημα: τὴν κατατριβὴν εἰς τὰς θεωρίας. Φυσικὰ ἀπαράτητος ὁ ὀρισμὸς. Καὶ αἱ ἀναλύσεις. Καὶ αἱ τοποθετήσεις. Καὶ τὸν κκεκῶνα τὸν, ὅμως, καταποντίζεται, συχνὰ, ἡ οὐσία...»

Ἀκολουθεῖ μία γλαφυρὰ ἱστορικὴ ἀνάλυσις τῆς διοικήσεως καὶ τῆς σταμίας ἀεὶ φθῆς τῆς, τῆς γραφειοκρατίας, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐντέθεν.

Ἀνακαλύπτομεν ἐν συνεχείᾳ, μαζὶ μὴ ἐν τῷ συγγραφέα, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πάντοτε ἐν:

«...Τὸ χερότερον εἶναι ὅτι ἡ δημιουργηθεῖσα κρίσις ἐβάρυνε, κυρίως, ἐπὶ τῆς ποίότητος. Ἐδῶ ἐγκτεται καὶ ἡ βασικὴ αἰτία τῆς κακοδομίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιήχηθ' ἡ Διοίκησις...» «...Καὶ ἐξ ἄλλου,

ἡ ἀξίωσις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ δικαία ἀμερόληπτος, ταχία καὶ θετικὴ ἱκανοποίησις τῶν ὑποθέσεων του, αἱ ὁποῖαι, εἰτε ἠθικοῦ, εἰτε οικονομικοῦ ἐνδιαφέροντος, εἶναι, πάντως, σημαντικαὶ διὰ τὴν ζῶην. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἰαδιόητος ἐπιείκεια εἰς τὴν στελέχων τῆς Διοικήσεως καθίσταται αὐτομάτως σκληρότης ἐναντίον τοῦ λαοῦ... Ἐτεῖ ἐργεταί εἰς τὴν σκένιν ἐκείνη ἡ μείστις παρατηρητικότητος κρίσις τοῦ Σοπενγῶουερ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐμφυτος ἱκανότης δύναται, σχεδόν, νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ἑλλειψιν μορφώσεως. Ἀλλὰ καμία πνευματικὴ μόρφωσις δὲν δύναται νὰ ἀναληρῶσθαι τὴν ἑλλειψιν ἐμφυτοῦ ἱκανότητος...»

Προχρὸς κάπως ταχύτερον, ἀπαριθμῶν τοὺς τίτλους τῶν κεφαλαίων διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ κέντρον βάρους τοῦ βιβλίου: «Ἀντικεινικὴ νοοτροπία», «Ἀναξιόπιστος», «Ἐνοχος λοιπὸν», «Νομοθετικὸς λαβύρινθος [περὶ αὐτοῦ πλέον!], «Ἡ παράδοσις», «Παγκόσμιον τὸ πρόβλημα», «Ἡ ἑλληνικὴ εἰκὼν», «Ἀνάγκη ἀναπροσαρμογῆς», «Τεράστιον ἱστορικὸν ἔργον», «Αἰρίζαι τῆς κακοδομίας», «Τὸ ρωσφετ», «Ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τὴν πολιτικῆν», «Ἡ γραφειοκρατία».

Σταυροῦσθ' ἰμόν:

«...ἴστεροτοῦ, ὀλονέν καὶ περισσώτερον, ὁ μηχανισμὸς τῆς γραφειοκρατίας. Ὁ πολυλοπὸς αὐτῆς ἠπλοῦτο μὲ σταθερὰς ἐκτετατικὴν δύναμιν. Καὶ περιέσφιγγε μὲ πρωτοισαν παραλυτικὴν δύναμιν ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς Διοικήσεως...»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ διήγημα Ὁ κῆριος Τημητάρχης τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου:

«...Ὁ κ. Τημητάρχης μαινοῖνται στὸ γραφεῖο τὸν βῆκε μέσα τὸν λαμπρὸ ἥλιον νὰ τὸν κρατῆται εἰς ἀναφορῆς, τίς ὑπογράφει καὶ τίς ἀναβολῆς... Τρέμου τὴν ὑπογραφήν του. Ὁ τελευταῖος γραφίσις τῆς ἐπαρχίας τὸν νοιθεῖ. Οἱ πῖο δυνατοὶ τὸν πολιτευόμενοι ἔχου τὴν ἀνάγκη του καὶ τὸν κολεκτοῦσαν. Ὁ Ὑπουργὸς ὁ ἴδιος εἶναι μελαστόλακτος μαζὶ του ὅπ τὸν φόβου μῆπος τοῦ καταφέρει καμμιὰ σιγανὴν γραφειοκρατικὴν μαχαίριᾶ, τέτοιος ποὺ εἶναι, ἠνευος σάν βαθὺ ποτάμι, ἄμυλτος σάν πηγάδι, κύτοχος τῆς Ὑπηρεσίας, μοναδικὸς γιὰ λύσεις καὶ περιπλοκῆς... Οἱ ἄκελοι. Νὰ τοὺς ἀνοίγῃ! Νὰ τοὺς διαβάξῃ!... νὰ περιμένουν τὸ νῆμα του... Ἀπειρεὺς ὑποθέσεις νὰ σταματοῦν ἐκεῖ καὶ νὰ ὀριζοῦσαν ἄργά, σάν τὰ φροῦτα στὸν ἥλιον... Ἡ εὐτυχία τῆς ἀναβολῆς...»

«Ὁ ἥλιος χυθόταν τόσο ἠδονικά στους φακέλους καὶ στοὺς κώδικας, ποὺ ὁ Τημητάρχης ἐνοῖσσε νὰ τὸν κυριεῖαι ἀκράτητο συναίσθημα παντοδυναμίας. Ἐκείνο τὸ πρῶτ' ἠμῶρησε κάποιον γελοῖον, ἀποφάσισε τὴν στασιμότητα τοῦ Κουτσόπετρον, ἐματώισσε δύο χρήσιμα ἕγγρα ὀδοποιίας, εἰτε «βῶδον» τὸν κλητῆρα, ἔβρισε ἕνα γραφεῖο, καί, ὅταν πῆγε γιὰ εἰρήνην στὸν Ὑπουργὸ, ὁ ἀναποδογύρισε δύο σπουδαῖστα νομοσχέδια, ποὺ εἶχε σχεδίασει, ἐπειδὴ τὸν τρώμαξε μὲ τὴν χρονολογία, τὰ ἄρθρα καὶ τὰ νοῦμερα, ποὺ

ἐβγαλε μέσα ἀπὸ τὰ χίλια συρταράκια τῆς μνήμης του. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐνοῖσσε τόσο πολὺ πὸς εἶναι ἀπαράτητος». Συνεχίζω ἀπαριθμῶν τίτλους κεφαλαίων: «Γραφειοκρατικὴ τυραννία», «Ὁ συγκενωροτισμὸς», «Διὰ τὸν ἐντυπώσεως», «Ἡ Ἐβκόλος Ἀστέρ», «Αἱ συμβουλευτικὰ ἐπιτροπαῖ», «Ἡ δικαιοσύνη [μία παρένθεσις: ὁ σκοπὸς ἀμύζει τὰ μέσα, ἐρ' ὅσον, ὅμως, τὰ μέσα δὲν σπιλῶνται τὸν σκοπὸν: αὐτὸ εἶναι τὸ πῆρες διάγραμμα γνωστοῦ τάγματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας: ἡ ἀπέραντη ὅμως διαδικασία (μέσον) σπιλῶναι τὸν σκοπὸν (εὐρυθμὸς λειτουργία τοῦ Κράτους) διότι ἐν ὀνόματι τῆς (τῆς διαδικασίας) ταλαιπωροῦνται τὸσον οἱ πολῖται ὅσον καὶ τὸ Κράτος.], «Ἡ πολυνομία», «Οἱ ἐπιστιμωμεν», «Ἡ ἀναδιοργάνωσις», «Παρεξήγησις τοῦ μύχθου», «Ὁ Τσῶρτσιλ ἐξηγή», «Πραγματικὴ εἰσβολή», «Αἱ ἀρμοδιότητες», «Ἀνάγκη συντονισμοῦ», «Νέοι στόχοι, νέες ἐλπίδες».

Ἐναῖ ἀκόμη αὐτοῦτον τίτλου τοῦ βιβλίου ἐπιτρέπω μὴ νὰ παραθέσω:

«Ὁ Τσῶρτσιλ... ἐδίδακεν ὅτι ἡ ἐργασία γραφεῖου δὲν εἶναι ἐργασία ἀποθήρασις. Καὶ συνεπῶς δὲν ἐνδιαφέρουσι οἱ ἄρες ἄλλὰ τὸ ἔργον. Φυσικὰ, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ὑπάρχουσι καὶ λόγοι συντρέχοντες εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ... «καὶ δὲν εἶναι, ἐπίσης, ἐπιτετραμμένον τὸ κριτήριον [τοῦ χρόνου] διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὑπαλλήλου, διὰ τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν του καὶ ἐντέθεν διὰ τὴν συμπεριφορὰν καὶ ὀδιστικὴν ὑπηρεσίαν του πρὸς τὸν πολίτην, νὰ ἐγκτεται μόνον εἰς τὴν διάρκειαν καθηλῶσεως του εἰς τὸ γραφεῖον... Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως βαπτικὴ εἶναι ἡ τοιάτη μορφή ἐργασίας. Ὅδηγεῖ εἰς μαρμαρὸν νυχιῆς καὶ εἰς ἐξασθένειαν βιολογικὴν. Καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις ἀποβαίνει πολλὰ πῆ...»

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Μιχάλου διακατέχεται ἀπὸ δύο ἀρχάς: ἡ μία ἐκφράζεται ρητῶς, εἶναι ἡ πρώτη πρότασις τοῦ προλόγου, «Ἡ διοικητικὴ μεταρρυθμισίς, μὲ λογικὴν ἀξιολόγησιν, προβαδίζει πῶς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως», ἡ δεύτερὰ ἀρχὴ εἶναι τὸ ἑλληνικὸν ρητόν: «Ὅκ ἐν τῷ πλοῦτῳ τὸ εὐ ἄλλὰ ἐν τῷ εὐ τὸ πλοῦς».

Μία διαπίστωσις καὶ μία εὐχή, ἀντὶ συγγραρητῆρον πρὸς τὸν συγγραφέα: Μέσα εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου εὐρίσκει κανεὶς πολλὰς ἐμπειρίας, προσωπικὰ καὶ γνωστῶν τὸν προσώπων. Ἀυτῆ ἡ διαπίστωσις. Ἀυτῆρᾶ. Καὶ ἡ εὐχή, τὴν ὁποίαν μοιραζόμεθα μὴ τὸν συγγραφέα πολλοὶ Ἑλληνας: νὰ παραμείνῃ μόνον ἱστορία ἡ περιγραφομένη εἰς τὴν Διοίκησιν κατὰστασις. Τότε ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου θὰ ἔχη ἐπιτευχθῆ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ βιβλίου σκοπὸς.

Γ. Θ. ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ

Ἀφορμὴν εἰς τὴν πρόθεσιν συνοπτικῆς παρουσιάσεως τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν ἔδωκεν ἡ μελέτη τῆς βιβλιογραφίας εἰς τὰ πλαίσια ἐρεῖνης ἡ ὁποῖα διεξάγεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινο-